Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Mindeskrift

Maria Madsen

Pro Publikationer

Mindeskrift

Maria Madsen

30-3 1900 - 16-4 1974

Formand for Dansk Sygeplejeråd

gennem 27 år indtil 1968

Pro Publikationer

Maria Madsen
Mindeskrift
Copyright © 1975 Pro Publikationer
Under redaktion af Peter Beck og Inger Gøtzsche.
Printed in Denmark by J. A. Petersen, København.
ISBN 87 85192 06 6

I taknemlighed mod
Maria Madsen
og efter ønske fra nogle af hendes venner
er dette mindeskrift samlet.
Peter Beck *Inger Gøtzsche*

INDHOLD

Mindeord s. 7
Kirsten Stallknecht, formand for Dansk Sygeplejeråd

Maria Madsen ved forhandlingsbordet s. 9
Henrik Munck, kontorchef, cand. oecon,
tidligere direktør i Dansk Sygeplejeråd

Ved formandsskiftet s. 15
Birthe Kofoed-Hansen, forstander for sygeplejeskolen ved
Bispebjerg hospital, tidligere næstformand i Dansk Sygeplejeråd

Maria Madsen i nordisk samarbejde s. 19
Toini Nousiainen, Finland,
formand for Sygeplejerskernes Samarbejde i Norden

Maria Madsen og sygeplejehøjskolerne s. 21
Ingrid Kaae, fhv. forstander for Testrup Højskole

Barndom og ungdom s. 24
Peter Beck, lektor ved Åbenrå Statsskole,
barndoms- og studenterkammerat med Maria Madsen

Fra de sidste ti år s. 32
Jørgen Larsen, sognepræst, dr. theol, Helligkorskirken, København

Maria Madsen som lærer – som kollega og som god ven s. 38
Inger Gøtzsche,
forstander for forskolen for sygeplejeelever, Børkop Højskole

Sygeplejerskernes formand gennem 27 år s. 44
Henning Ziebe, interview i Berlingske Tidende 5. maj 1968

Tale ved begravelsen fra Ullerup kirke s. 48
N. H. Seedorff-Rasmussen, sognepræst, Ullerup

Data s. 50

MINDEORD

af Kirsten Stallknecht

Den 17. april modtog vi i Dansk Sygeplejeråd meddelelse om, at vor tidligere formand gennem 27 år Maria Madsen var afgået ved døden. Fr. Madsen blev 74 år.

Lige til det sidste bevarede Maria Madsen den store vilje til at møde livet og dets mange tilbud, og hun nægtede at anerkende egen fysisk svaghed.

Siden 1940 har Maria Madsen arbejdet med hele sit personlige engagement for sygeplejen og sygeplejerskernes sag. Hun var kendt for sit gå-på-mod og sin urokkelige tro på sygeplejen og dens værd.

Da fr. Madsen i 1968 forlod formandsposten i DSR, kunne hun se tilbage over en periode i organisationens liv, der var præget af aktivitet. En medlemstilvækst fra 15.000 til 38.000 medlemmer, gennemførelse af lov om sygeplejersker i 1958 og ensartet uddannelse af sygeplejersker, 2 tjenestemandsreformer i 1946 og i 1958 og en 3. på trapperne. Et øget samarbejde mellem sygeplejerskeorganisationerne over landegrænserne. Et stadigt større samarbejde mellem organisationens egne medlemmer, etablering af arbejdsløshedskasse, gennemførelse af en reform i DSR's egen struktur, et utal af forhandlinger over hele landet og mange, mange andre ting.

Dette var naturligvis ikke noget, der var blevet til uden sværdslag. I sin tale ved afgang fra formandsposten sagde Maria Madsen bl. a.: 'På soluret i Søllerød står som bekendt "Tæl kun de lyse timer", men det vil jeg nu ikke nøjes med, for tæller man kun de lyse timer – det, der lykkes – kommer man let for højt op i egne tanker, og det er absolut ikke gavnligt for hverken ens indre menneske eller for ens omgivelser.'

Hun sagde også, at hun var fyldt med en stor taknemmelighed, når hun tænkte tilbage på den tillid medlemmerne viste hende år efter år ved at genvælge hende, ligesom hun følte taknemmelig-

hed for den kontakt hun gennem hele sit virke havde haft med medlemmerne.

Disse udtalelser var meget karakteristiske for fr. Madsen. Hun var i sit virke beskeden for sig selv, men fast i sin tro på den sag hun kæmpede for.

Når danske sygeplejersker den dag i dag kommer ud i verden til andre sygeplejersker er fr. Madsens navn stadig kendt, og mange hilsener er efter hendes afgang som formand bragt hjem fra kontakter, hun har haft gennem sit virke. Hun skabte respekt om de danske sygeplejersker og om Danmark.

Efter afgangen fra formandsposten i DSR førte fr. Madsen fortsat et aktivt liv præget af hendes to store interesser. Utallige er de møder, store og små, hun som pensioneret har deltaget i og berettet om sit arbejde i DSR og om danske dronninger, og hun fulgte levende med i alle DSRs gøremål.

Der vil med fr. Madsens bortgang være et hul i sygeplejerskernes rækker, som vil være følelig længe. De danske sygeplejersker mindes med taknemmelighed hendes indsats.

Æret være hendes minde.

MED MARIA MADSEN VED FORHANDLINGSBORDET

Erindringer fra Maria Madsens to sidste formandsperioder i Dansk Sygeplejeråd, af Henrik Munck

Mit samarbejde med Maria Madsen begrænser sig til årene fra 1960. I forhold til de mange andre, som fulgte hende livet igennem, er det således en ganske kort periode af Maria Madsens liv, som jeg kan berette om. Når jeg alligevel med tak har taget imod opfordringen til at viderebringe nogle indtryk fra denne periode, skyldes det ønsket om at være med til at yde et beskedent bidrag til den mindekrans, som måske ikke mindst af hensyn til eftertiden bør bindes for Maria Madsen. Samtidig giver det mig mulighed for på denne måde at give udtryk for min taknemmelighed over at have fået lov til i en årrække som ikke-sygeplejerske at arbejde sammen med en så stor personlighed som Maria Madsen.

Jeg traf første gang Maria Madsen ved forretningsudvalgsmøder i FTF (Fællesrådet for danske Tjenestemands- og Funktionærorganisationer), hvor jeg deltog som redaktør af FTF's blad. Dansk Sygeplejeråd var blevet tilsluttet FTF straks fra denne toporganisations stiftelse i 1952, og Maria Madsen var medlem af forretningsudvalget lige fra starten og indtil hun i foråret 1968 fratrådte formandsposten i Dansk Sygeplejeråd. Inden for FTF var Maria Madsen formand for den sektion, der omfattede funktionærer m. v. i andre offentlige virksomheder end stat og kommuner. Hun var herigennem med til at knytte nærmere kontakt mellem de personalegrupper, der arbejdede inden for sygehusområdet, idet FTF efterhånden foruden sygeplejerskerne også fik tilslutning fra hospitalslaboranter, ergo- og fysioterapeuter, økonomaer og oldfruer samt jordemødre og lægesekretærer. Det var også gennem FTF, at Maria Madsen i 1965 blev udpeget til medlem af Kvindekommissionen.

Min ansættelse i Dansk Sygeplejeråd begyndte den 1. januar 1961, da jeg på deltidsbasis blev knyttet til organisationen som fuldmægtig og fik pålagt en række specialopgaver specielt vedrørende forhandlingsoplæg og lønforhandlinger samt løn- og med-

lemsstatistik. Forud for den krævende forhandlingssituation ved afslutningen af helhedsløsningsperioden 1963-65 blev jeg fra 1. december 1964 knyttet heltids til Dansk Sygeplejeråd. Og da det i 1965 blev besluttet at oprette en direktør-stilling med ansvaret for den daglige ledelse af Dansk Sygeplejeråds kontor, blev jeg udpeget blandt 12 ansøgere.

Da Maria Madsen i 1941 ved urafstemning var blevet valgt til formand for Dansk Sygeplejeråd, havde organisationen ca. 15.000 medlemmer. Medlemstallet voksede støt igennem årene, så det i 1960 passerede de 30.000. I takt hermed blev Dansk Sygeplejeråds kontor udbygget for at kunne betjene den voksende medlemsskare. I 1960 havde kontoret ca. 50 ansatte fordelt på 4 afdelinger, nemlig sekretariatet under ledelse af Margrethe Kruse, kassererkontoret og arbejdsløshedskassen under ledelse af Laura Christensen, tidsskriftredaktionen under ledelse af Vera Brock og kursusafdelingen under ledelse af Else K. Andersen.

I maj 1965 vedtog Dansk Sygeplejeråds repræsentantskab enstemmigt organisationens nye love, som bl. a. betød direkte valg til repræsentantskabet, udbygning af tillidsmandsarbejdet, de faglige sektioner og samarbejdet med elevforeningerne samt oprettelse af 2 nye udvalg til aflastning af forretningsudvalget, nemlig udvalget vedrørende syge- og sundhedspleje, som behandlede de sygeplejefaglige problemer, og udvalget vedrørende løn- og ansættelsesforhold, som behandlede lønproblemerne med deltagelse af repræsentanter for alle ansættelsesområder. De nye love indebar også en udvidelse af kontorets opgaver, som derfor fra 1965 til 1968 steg fra ca. 60 til 80 ansatte, samtidig med at medlemstallet ved afslutningen af Maria Madsens formandsperiode var nået op på 38.000.

Igennem hele sin formandstid kæmpede Maria Madsen utrætteligt for forbedring af sygeplejerskernes kår. I eftertidens øjne kan forhandlingsresultaterne synes små, fordi inflationen efterhånden får os til at tælle i kroner, hvor man før talte i ører. Set med samtidens øjne og datidens forhandlingsvilkår var der imidlertid gang på gang tale om bemærkelsesværdige resultater. Fra arbejdsgiverside blev der den gang ofte spillet på, at sygeplejerskerne følte deres gerning som et kald, og at det blev betragtet som naturligt, at kvinder havde lavere løn end mænd.

Dette gav sig gentagne gange udslag i resultaterne af tjenestemandskommissionernes arbejde. En urimelig lønplacering ved tjenestemandsreformen i 1946 udløste en meget skarp sygeplejer-

skereaktion, hvor sygeplejersker over hele landet deponerede deres opsigelser trods risiko for at miste både stilling, løn- og pensionsanciennitet samt bolig på sygehuset. Først i sidste øjeblik nåede man dengang en forhandlingsløsning og afværgede en konflikt.

Historien gentog sig ved tjenestemandsreformen i 1958. Selv om man netop ved denne reform gennemførte ligelønsprincippet i staten, blev sygeplejeassistenterne placeret i 5. lønklasse, mens de tilsvarende assistentgrupper i etaterne kom i 8. og 9. lønklasse. Flertallet af sygeplejeassistenterne var ikke ansat i staten, men ved provinsens sygehuse, hvor arbejdsgiver-modparten var den daværende Sygehusforening, der i slutningen af 1950'erne og 1960-erne havde administrationschef Poul Stockholm som formand.

Poul Stockholm, der senere som amtsborgmester blev hårdt kritiseret af politiske modstandere for dispositioner omkring det nye Herlev hospital, døde den 9. april 1974, kun 7 dage før Maria Madsen. Næsten samtidig døde således de 2 personer, som i 1950-erne og 1960'erne førte hovedforhandlingerne for sygeplejerskerne på hver deres side af forhandlingsbordet. De var begge store personligheder, som hårdnakket forfægtede deres standpunkter, men som det alligevel lykkedes i fællesskab at skabe meget betydelige forbedringer for sygeplejerskegruppen. Uanset deres forskellige udgangspunkt havde de nemlig i sidste ende ét fælles mål: *den bedst mulige pleje af patienterne inden for rammerne af en forsvarlig sygehusdrift.*

Også i Sygehusforeningen var der utilfredshed med den lave placering af sygeplejeassistenterne ved statens tjenestemandsreform i 1958. På denne baggrund nåede Dansk Sygeplejeråd og Sygehusforeningen til enighed om en højere lønplacering, som samtidig introducerede en afgørende nyskabelse, nemlig overenskomstansættelse med pensionskassemedlemskab. Der var dog ikke tale om nogen opgivelse af tjenestemandssystemet, idet overenskomsten gav adgang til senere opnåelse af tjenestemandsansættelse med tjenestemandspensionsret ved ansættelse som 1. assistent, der samtidig indførtes som ny stillingsgruppe, eller højere stilling.

Den nye overenskomst blev vedtaget af begge parter i maj 1959, men skulle inden sin ikrafttræden godkendes af indenrigsministeriet. Da overenskomsten på afgørende måde brød med tjenestemandsreformens principper og indebar betydelig bedre løn- og ansættelsesvilkår end i staten, tøvede indenrigsministeriet

med sin godkendelse. Dette fremkaldte stærkt røre blandt sygeplejerskerne ved provinsens sygehuse, og først efter at mere end 2000 sygeplejersker over for Dansk Sygeplejeråd havde understreget deres krav om overenskomstens godkendelse, blev den i oktober 1959 accepteret af ministeriet med enkelte ændringer.

Næste skridt var Dansk Sygeplejeråds krav om tilsvarende løn- og ansættelsesforhold for sygeplejerskerne hos staten samt Københavns og Frederiksberg kommuner. Først i foråret 1962 lykkedes det at nå frem til ensartet aflønning af sygeplejerskerne i hele sygehusområdet. For de overordnede tjenestemandsansatte sygeplejersker i staten blev der fremsat forslag til omnormeringer svarende til placeringerne i Sygehusforeningens område i normeringslovforslaget for 1962-63. Folketinget vedtog lovforslaget i april 1962, og der blev ved denne lejlighed skrevet tjenestemandshistorie. Aldrig før havde man oplevet, at en hel gruppe på 1212 stillinger kun 4 år efter en tjenestemandsreform isoleret blev løftet op uden samtidig ændring af andre tjenestemandsstillingers placering. Det var en offentlig erkendelse af sygeplejerskernes fejlplacering ved tjenestemandsreformen i 1958.

Efter helhedsløsningen 1963-64, der indebar uændret forlængelse af alle arbejdsmarkedets overenskomster i 2 år, fulgte vanskelige overenskomstforhandlinger i foråret 1965. Ved forhandlingerne, der nu førtes som fællesforhandlinger med alle sygehusområdets arbejdsgiverparter, tilbød sygehusejerne forbedring af assistent-lønrammen, hvorimod deres tilbud vedrørende godtgørelserne for aften- og nattjeneste samt rådighedstjeneste var uacceptable. Forhandlingerne brød derfor sammen, men blev efter forslag fra Dansk Sygeplejeråd videreført under medvirken af mæglingsmænd. Et mæglingsforslag indeholdende adskillige forbedringer af ulempeydelserne blev fremsat i august og i oktober godkendt af alle parter, efter at der i september havde været afholdt landsdelsvise orienteringsmøder med deltagelse af over 3000 sygeplejersker.

Foranstående korte gennemgang har haft til formål at fastholde nogle af hovedpunkterne i lønforhandlingerne inden for denne del af Maria Madsens formandsperiode. Den giver derimod ikke noget umiddelbart indtryk af den lange og krævende forhandlingsrække, som fulgte efter hver overenskomstfornyelse på sygehusområdet for at sikre overførsel af tilsvarende forbedringer til sygeplejerskerne inden for hjemmesygeplejen og sundhedsplejen samt alderdoms- og plejehjem, lægekonsultationer og syge-

plejeelever. Og hertil kom de sygeplejefaglige møder foruden de mange møder ude i amtskredsene og inden for det nordiske og internationale sygeplejerske-samarbejde.

Maria Madsens helbred, energi og humør var legendarisk. Hun var ikke til at køre træt, altid rask og veloplagt. Toget og cyklen var hendes foretrukne befordringsmidler. I toget kunne hun slappe af og vende udhvilet hjem til nye aktiviteter, hvis hun da ikke foretrak at give sig i snak med sine medpassagerer for bagefter at kunne delagtiggøre os andre i sine oplevelser undervejs. Turen fra København til Rødkilde og retur pr. cykle regnede hun i mange år ikke for noget, og også til møder i København foretrak hun ofte cyklen, når vi andre tog taxa.

Den stigende trafik bekymrede os andre mere end hende selv, idet hun uforfærdet fortsatte med at cykle. Et par gange gik det galt og resulterede i et brækket ben. Anden gang var efter, at hun havde forladt Dansk Sygeplejeråd. Hun ringede mig op, som hun jævnligt gjorde, og fortalte om sit uheld, idet hun samtidig mindedes, at da hun første gang havde brækket benet forud for nogle forhandlinger, havde jeg sagt: – Det var ikke så godt, for så kan De jo ikke mærke, hvis jeg sparker Dem over benet ved forhandlingerne!

Der var nu ikke grund til at sparke til Maria Madsen under forhandlinger. Hun var en impulsiv forhandler, der gjorde flittigt brug af sine kolleger og funktionærer i forhandlingsdelegationen. Hun erkendte sin egen begrænsning, når det gjaldt indviklede løntekniske eller pensionsmæssige problemer, og hun var altid parat til at lytte til sine rådgivere og lade dem supplere sig ved selve forhandlingerne. Hun var heller aldrig bange for bagefter at give dem deres del af æren for de opnåede resultater.

Til møder og forhandlinger udarbejdede sekretariatet som regel skriftlige oplæg, som formanden kunne bruge ved sine beretninger og indlæg. Maria Madsen prøvede altid loyalt at følge dem, men som regel endte det med, at hun lagde dem til side og fortsatte med sine egne ord, hvilket gjorde det hele meget mere levende og fængende, end hvad vi andre havde kunnet skrive. Dette kan også bekræftes af de mange, der igennem årene har oplevet Maria Madsen til møder ud over landet. Utrætteligt og indsigtsfuldt kunne hun tolke sine yndlingsemner: *sygeplejerskernes problemer og Danmarks dronninger.*

Maria Madsen røg ikke og nød derfor ikke godt af den tobak, der var stillet frem på forhandlingsbordet. Ud fra kendskab til

Maria Madsens glæde over søde sager fik dette Poul Stockholm til at indføre, at der ud over tobakken også kom en æske chokolade på forhandlingsbordet i Sygehusforeningen. Efter anstrengende forhandlinger skete det, at forhandlingsdelegationen gik ud og spiste en middag. Når vi andre havde spist os mætte, skete det, at Maria Madsen sluttede af med en rigtig stor flødeskumskage.

Således knytter der sig mange små og store erindringer til samværet med Maria Madsen. Vi er mange, der er taknemmelige over at have fået lov til at arbejde sammen med hende, og vi havde gerne undt hende flere end de knap 6 leveår, som hun fik lov at opleve, efter at hun i maj 1968 havde forladt formandsposten i Dansk Sygeplejeråd. Tilbage har vi minderne, som vi vil bevare og ære i erindringen om Maria Madsen som den store personlighed i forreste række blandt fromme stoute danske kvinder.

Fra afskedsmiddagen maj 1968

VED FORMANDSSKIFTET

Ved Dansk Sygeplejeråds repræsentantskabsmøde den 8. maj 1968 talte 1. næstformand Birthe Kofoed-Hansen.

Så er det tidspunkt kommet, hvor vi skal tage afsked med vor formand gennem 27 år – Maria Madsen. Du har været formand så længe, at det kun er den ældste del af organisationens medlemmer, der husker den tid, da Dansk Sygeplejeråd havde en anden formand. Vi identificerer dig i den grad med organisationen, at Dansk Sygeplejeråd *er* Maria Madsen og Maria Madsen *er* Dansk Sygeplejeråd. Og det er ikke alene medlemmerne i organisationen, der føler det sådan, det er alle vore kontakter udadtil, både her i landet og ude i verden. Du har gjort Dansk Sygeplejeråd kendt og agtet, overalt hvor du har færdedes. Danske sygeplejersker, der rejser i udlandet, oplever, at dit navn alene kan være den nøgle, der kan få døre til at åbne sig og mennesker til at komme dem i møde. Når man præsenterer sig som dansk for de fremmede kolleger, bliver ansigterne glade og øjnene varme, mens de siger: 'ah, Maria Matsen'. Herhjemme er du kendt af direktører, departementchefer, borgmestre og ministre, men også af manden på gaden, af taxachaufføren, af postbudet, og af den, der sidder over for dig i toget.

Vi føler os stolte over at have haft dig som leder, og vi har følt os trygge ved at have dig til at repræsentere os.

Maria Madsen blev valgt til formand for Dansk Sygeplejeråd i april 1941. Der var krig i verden, Danmark var besat af tyskerne, og vilkårene for danske sygeplejersker var meget langt fra den situation, vi kender i dag. Dengang var foreningens største problem arbejdsløsheden blandt medlemmerne. Foreningen talte 15.000 sygeplejersker. I dag har vi over 38.000 medlemmer, og sygeplejersker er blevet en mangelvare. Det siger lidt om den udvikling, der er sket i samfundet og inden for vor stand i de mellemliggende år. Det siger også noget om det arbejde, det har været for formanden i en sådan periode.

Dansk Sygeplejeråd har i sin formålsparagraf altid haft to væsentlige sider: at dygtiggøre medlemmerne og sikre dem tilfredsstillende løn- og ansættelsesforhold. På begge områder er der sket meget i din formandstid. Med dygtighed og styrke har du arbejdet på begge disse fronter.

De første år af din formandstid lagde besættelsestiden en naturlig dæmper på forhandlingsområdet, men da først freden kom, kom der også gang i dette arbejde. Utallige er de forhandlinger, du har deltaget i – for større grupper af sygeplejersker, for mindre grupper eller for enkelte medlemmer. Forhandlingerne er blevet hyppigere og vanskeligere med årene. Men utrætteligt har du kæmpet for sygeplejerskernes sag. Stædig og urokkelig har du stået på det, du mente var vor ret – og du har vundet – med din redelighed, ved din forhandlingsevne – og ved din formidable charme.

Du har præsteret det kunststykke at vinde sympati og måske næsten venskab tværs over et forhandlingsbord. Trods modstridende synspunkter har du vundet modpartens respekt og anerkendelse. Man har fra arbejdsgiverside vidst at værdsætte netop de egenskaber, som vi fra medlemmernes side sætter mest pris på hos dig – din ærlighed og redelighed, din venlighed og hjertevarme, dit gode humør – følelsen af, at vi altid kunne stole fuldt ud på dig, at intriger og 'numre' ikke var din måde at søge dine mål nået. Du har kæmpet med åben pande, for hvad du for alvor tror.

Og meget har du nået. Ofte har du selv peget på, hvor meget sværere det har været i et mandssamfund som vort at få en ren kvindeorganisation bragt frem til en rimelig lønmæssig placering. At vi er nået dertil, hvor vi er i dag, skylder vi først og fremmest dig tak for. Der er nok stadig meget at slås for, før alle sygeplejersker er placeret, hvor vi mener, vi hører hjemme i kraft af vor uddannelse, vort arbejdsområde og ansvar. Men dit store og uselviske arbejde gennem de forløbne år har bragt os et langt skridt frem mod dette mål.

Også på det faglige område er der sket meget i din formandstid. Med din baggrund som instruktionssygeplejerske og som forstanderinde ved Rødkilde højskole har det været naturligt, at uddannelsen i særlig grad har været dit hjertebarn i organisationens arbejde. Den ensartede uddannelse, som Dansk Sygeplejeråd gennem mange år har kæmpet for, så endelig dagens lys i 1958. Men med den udvikling, faget er inde i, må uddannelsen stadig for-

bedres og effektiviseres for at svare til de krav, den uddannede sygeplejerske skal honorere. For også på dette punkt er der sket meget. Sygeplejerskens arbejds- og ansvarsområde er vokset og ændret langt ud over, hvad man i 1941 kunne drømme om.

Sygeplejen af patienterne og sundhedsplejen i samfundet er stadig vor vigtigste opgave, men den er nu kommet til at omfatte en række andre opgaver af undervisende og administrativ art, således at den enkelte sygeplejerskes arbejdsprogram ikke alene er blevet særdeles fuldt, men også meget varieret, spændende og udfordrende. Dansk Sygeplejeråds og dermed dit formål om dygtiggørelse af standen er derfor stadig lige levende og aktuelt. Supplerende kurser og videregående uddannelse er blandt de arbejdsopgaver, som også din efterfølger på posten kommer til at beskæftige sig med.

Efter de første år på formandsposten blev det dig klart, at du ikke i længden kunne forene dine opgaver i organisationen med din stilling på Rødkilde. At du havde klaret det i en årrække, skyldes ikke mindst din næsten legendariske fysiske styrke. Træthed er et begreb, du aldrig har anerkendt. På cykel har du turet land og rige rundt. Selv nu, hvor mange sygeplejersker har egen vogn, har formanden ingen parkeringsproblemer. Men hvor andres kræfter ville have været opbrugt alene ved transporten, er du altid mødt op frisk og veloplagt, med en lille oplevelse fra turen til at krydre mødet eller måske illustrere et væsentligt punkt i de foreliggende forhandlinger eller diskussioner.

Dit lyse og glade sind, din stærke personlighed, der er forankret i gammel dansk kultur, gør, at du dine år til trods, aldrig er blevet gammel. Det viser også nogle af de nyskabninger, som du gennem de senere år har været med til at føre ud i livet. Jeg tænker her bl. a. på de nye love, der for et par år siden ændrede Dansk Sygeplejeråds struktur, på ansættelse af en direktør i den stadig voksende stab af medarbejdere og sidst men ikke mindst på din stolthed, erhvervelsen af vort nye hus på Strøget, hvor vi endelig har fået rimelig plads til organisationens daglige virksomhed.

Hvor mange andre i deres sidste funktionsår kan være tilbøjelige til at vise opgaverne fra sig, som noget efterfølgeren kan tage op, har du utrættelig til det sidste med vågen interesse og glæde fulgt udviklingen inden for standen og i samfundet.

Du er kendt af alle sygeplejersker i dette land, og du kender selv de allerfleste. Du har altid haft tid til at interessere dig ikke

blot for os alle, men også for den enkelte af os. Ingen har banket forgæves på din dør eller bedt forgæves om din hjælp.

Kære formand – jeg tror ikke, at jeg tager munden for fuld, når jeg bringer dig 38.000 sygeplejerskers kærlighedserklæring, samtidig med at jeg udtrykker vor taknemmelighed mod dig for din store indsats i alle de år, du har været vor leder. Dit mål og dit ønske har altid været sammenhold indadtil, styrke udadtil. Vi kan vist ikke give dig nogen bedre afskedsgave end at prøve på at efterleve dette også i fremtiden.

MARIA MADSEN I NORDISK SAMARBEJDE

För Sjuksköterskors Samarbete i Norden,
ordförande Toini Nousiainen

Samarbetet nordiska sjuksköterskor emellan inom och utom organisationen Sjuksköterskors Samarbete i Norden (SSN) var en betydelsefull del av Maria Madsens arbete som ordförande i Dansk Sygeplejeråd. En del som hon satte högt värde på och varmt intresserade sig för. Åren 1956-1958 var hon SSN:s ordförande. Protokollen berättar att hon under hela sin ordförandetid i DSR mycket aktivt deltagit i SSN:s verksamhet på olika sätt.

Att från en så lång verksamhetsperiod dra fram något speciellt, förefaller nästan ogörligt. Hon fanns ibland oss, hon delade med sig av sin rika erfarenhet och genom sin humor spred hon glädje men också lugn och harmoni, när det behövdes. Hon stred dock för det hon ansåg vara rätt, men på ett sådant sätt att konflikter aldrig uppstod.

Genom kongresser, möten och resor i alla de nordiska länderna blev Maria Madsens kontakter med kolleger från olika hörn av Norden både många och goda. Morgontidiga exkursioner på egen hand på den ort hon befann sig – i Sarpsborg, i Stykkishólmur, i Göteborg eller i Kuopio – gav henne också inblick i och kontakt med land och folk.

Allt detta gav henne upplevelser av mångahanda slag och på sitt eget alldeles speciella sätt, berättade hon ofta och gärna om dem och det rika utbyte hon under åren fått av det nordiska samarbetet. Vi gladdes med henne, när vi hörde henne berätta.

För dem som träffade henne första gången, kunde det ibland nödvändiga allvaret kanske tolkas som om hon vore oåtkomlig, men det dröjde aldrig länge innan hon själv bevisade motsatsen genom sin oemotståndliga charm och helt chosefria sätt. Hur många nordiska sjuksköterskor i Sygeplejerskernes Hus i Köpenhamn som hon med generositet och gästfrihet givit av sin tid till, vet väl ingen i dag. Inte heller hur många som på ett helt fan-

tastiskt sätt fått nya och vidgade kunskaper om den nordiska historian och de kungliga familjerna.

Det skulle behövas något av en poet att uttrycka alla de varma känslor, som vi vet finns runt omkring i Norden för den goda och riktiga människa och personlighet, som vi upplevde Maria Madsen vara. En av de stora personligheter som verkligen lämnar ett kännbart tomrum efter sig. Men vi vet också, att hon inte var någon vän av stora ord och alltför mycket 'rosor'.

När hon 1958 lämnade ordförandeskapet i SSN, svarade hon som tack på allt gott och vackert som sagts till henne, att hon mycket väl visste att hon hade sin begränsning. Det föreföll henne inte alls som om vi människor vore några stora personligheter, men hon var glad över att hon hade fått se dem som gått före.

Helt naturligt fick Maria Madsen många nordiska vänner och hon glömde dem aldrig. Ingen glömmer väl heller henne.

Maria Madsen – en varmt og innerligt uppskattad representant för Danmark och den del av landet som hon väl satte främst – Sönderjylland.

Dronning Ingrid modtages ved Dansk Sygeplejeråds 50 års jubilæum 1949

MARIA MADSEN OG SYGEPLEJEHØJSKOLEN

I Testrup Højskoles årsskrift skriver Ingrid Kaae

Når Midde Madsen, som hun i almindelighed blev kaldt uden for den mere officielle del af sin bekendtskabskreds, skal mindes i Testrup Højskoles årsskrift, har det sine særlige grunde. For det første den, at hun af de elever, der opholdt sig på skolen i vinteren 1929-30, vil blive husket som en meget skattet og givende lærerinde, også uden for de egentlige skoletimer. Men hun skal dog særligt mindes, fordi hun i den periode lod sig engagere så grundigt og personligt i det skolesyn, som har været karakteristisk for arbejdet på en sygeplejehøjskole, at man aldrig senere, hvad enten det gik op eller ned for disse skoler, kunne være i tvivl om, hvor man havde hende, når spørgsmålet for eksempel drejede sig om at finde den bedste form for forberedelse til sygepleje. Bekræftelse herpå er det ikke svært at finde. Selv var hun i en årrække knyttet som forstanderinde til en sygeplejehøjskole, 'Rødkilde Højskole', og da hun senere blev valgt til formand for DSR, lod hun sjældent eller aldrig en lejlighed gå fra sig, hvor der var mulighed for at tale sygeplejehøjskolens sag. – *'Jeg føler det som en stor rigdom i arbejdet på disse skoler, at faget* (sygepleje) *og de almendannende fag er kædet sammen. Det er de jo også i den hverdag, eleverne sendes ud til.'* er hendes egne ord om det spørgsmål.

Selv om Midde Madsens og min elevtid på Bispebjerg Hospital for en del faldt inden for den samme tidsperiode, var det dog først, da DSR's daværende formand, frk. Charlotte Munck, førte os sammen i arbejdet på Testrup Højskole, at jeg lærte hende rigtigt at kende. Det skete på et tidspunkt, hvor Kristian Tårup endnu var forstander, og hvor Maren Grosen havde orlov, og der skulle ikke gå mange dage, før vi fandt hinanden i arbejdet med de særlige vanskeligheder, som netop den vinter indebar.

Og hvor var hun en opmuntrende, hjælpsom og god arbejdskammerat. Og hvor faldt hun hurtigt til, selv om den verden, hun

på Testrup Højskole blev stillet over for, var temmelig forskellig fra den, hun kom fra på Bispebjerg. Noget af forklaringen vil man vel nok kunne finde i den kendsgerning, at hun selv i sin tidligste ungdom havde været på højskole (Børkop). Om dette ophold har hun blandt andet sagt, at det – bortset fra hendes barndomshjem – nok har været det, som har betydet mest for hende.

Midde Madsen var af sønderjydsk bondeslægt. Hendes forældre hørte til indremission, *'men det nationale reddede dem fra for stor ensidighed'*, skriver hun. Ved hendes bisættelse i kirken ved Lucas-stiftelsen blev det fremhævet, at hun følte sig hjemme både i den indremissionske og grundtvigske lejr, noget vi på Testrup Højskole blandt andet har haft lejlighed til at erfare. Som formand for DSR havde vi den glæde at få hendes reglementerede besøg, almindeligvis på hvert elevhold. Og når man da så hende på talerstolen foran de mange unge, kunne man ikke være i tvivl om, at hun følte sig både tilpas og hjemme.

Og hvor kunne hun fortælle. Uden at bruge manuskript vældede det bogstaveligt ud af hende. Som oftest blev det om de oplevelser, hun havde haft som formand for DSR rundt omkring i verden. Med liv, humør og varme kunne hun beskrive mennesker og situationer så levende, at man næsten selv fik en fornemmelse af at være til stede. Og aldrig var det sig selv, sin egen position hun var optaget af. Heller ikke var hun bange for at tage noget af det med, som ikke ligefrem stillede hende selv i det mest flatterende lys. Hun ejede i høj grad humorens nådegave. Mange gange har jeg hørt disse foredrag til eleverne, indtil jeg i hendes seneste formandsperiode, hvor hun syntes, jeg måtte have fået nok, simpelthen blev forment adgang, hvorfor jeg kom til at lade mig nøje med de lattersalver, der fra foredragssalen af og til nåede ind til kontoret. Men jeg kan i hvert fald om disse foredrag sige, at de aldrig forekom mig at være tørre gentagelser, ej heller kedelige. Selv om jeg i det store og hele på forhånd var fortrolig med det, hun havde at sige, så var der dog altid overraskelser i vente. Hun kunne begynde i øst og ende i vest, begynde i den hjemlige verden og ende i Amerika, på Grønland, i Israel eller et helt andet sted, faktorernes orden var for hende ganske underordnet. Eleverne var begejstrede. De nød hendes småhib til den lårkorte mode, til de unge, der var så forhippet på at blive gift, at de partout måtte gøre det under elevuddannelsen, ja selv det at blive sat til vægs, dersom hun pludselig fandt på at høre dem

lidt i Danmarkshistorie, som hun selv var svært hjemme i.

'Den slags foredrag skulle vi bare have mange af,' lød det fra nogle elever, da de kom ud derfra. 'Det var næsten som et festfyrværkeri,' bemærkede andre. Og måske var der noget om det; men der var i hvert fald mere end det.

M. M. glemte aldrig, hvorfor hun stod på Testrup Højskoles talerstol. At det var som repræsentant for en forening, der talte adskillige tusinde medlemmer, en forening, hvis opgave det var at medvirke til en højnelse af sygeplejen, menneskeligt såvel som fagligt. Altid fik hun noget med om den nordiske og internationale sygeplejeorganisation, om betydningen af at få udvidet sin horisont også inden for disse rammer. Menneskeligt, og jeg kan også godt sige kristeligt, var der altid noget af et personligt vidnesbyrd i hendes tale til eleverne. Ingen kunne være i tvivl om, hvor hun selv stod i de spørgsmål, der lå hende mest på sinde, og det fik ofte sin understregning gennem den sang, som hun valgte at begynde eller slutte sit foredrag med, hvor man f. eks. kunne støde på en verselinje som: *'vi efter skygger jage og mangen kunst opdage og komme længer fra vor vej.'*

Musikalsk vil man vel næppe kunne finde på at betegne M. M. Men hvor holdt hun af at synge; hvor kunne hun mange sange fra højskolesangbogen udenad, og hvor omfattede hun den bog med stor kærlighed.

Midde Madsen var sig selv. Derfor virkede hun så ægte, som hun gjorde. Hun var og forblev den sønderjydske bondepige, noget hun aldrig forsøgte at løbe fra, derfor stod hun så sikkert på sine ben, som hun gjorde. Hun holdt af mennesker, og mange er de, som holdt af hende. Derfor efterlader hun sig også så stort et savn mange steder, som tilfældet er, og det gælder også på Testrup Højskole, som hun – det tør jeg vist godt sige – omfattede med en særlig kærlighed. Derfor skal der også herfra lyde et: Æret være hendes minde.

BARNDOM OG UNGDOM

af Peter Beck

Maria Madsen er født den 30. marts 1900 i Blans i Ullerup Sogn i Sønderjylland, der dengang var en del af Tyskland. Blans er den største af sognets tre byer, de andre er Avnbøl og Ullerup. Der har altid været diskussion om, hvilken af disse tre, der var 'bedst'! Avnbøl havde stationen at rose sig af. Herfra skulle man med toget til 'stajs': Gråsten, Sønderborg, måske Flensborg og i helt sjældne tilfælde til København eller sydpå, og på stationen samledes folk, især søndag aften, når et tog kom og gik. Man traf bekendte, og pigerne kunne fremvise stadsen.

Ullerup havde kirken! Og sognet var opkaldt efter byen. Her mødtes folk til gudstjenesten hver søndag kl. 9.30, og var vejret godt, snakkede man lidt efter kirkegangen ude på kirkegården, eller man så til de afdødes grave, der dengang så anderledes ud med de mange små klippede buksbomhække, men med få blomster, i stedet for en del kranse af sorte og hvide glasperler. Jule- og nytårsaften sang Ullerup Sangforening salmer oppe fra orglet: Stille nat og Juleklokkens dybe toner. Pinsesøndag så man til kransene, som lørdag aften var blevet lagt op på gravene. Den store danske krigergrav var helt dækket med grønne kranse, uden blomster, da dette var forbudt af de tyske myndigheder; de vidste nemlig godt, at kun røde og hvide blomster ville blive anvendt, og det virkede provokerende! Man læste måske endnu en gang verset på den lille marmortavle på det store mindesmærke:

Klang som malm har blodets røst,
Døves ej i kampens bulder.
Sorgen selv med lønlig trøst
Hælder sig mod håbets skulder.

Skrevet af en præstedatter fra Fyn, nu gårdmandskone i Blans.

Var der visitats inde i kirken, stod de ulleruppere først, så de

fra Avnbøl og til sidst de 'blansinger', som i reglen var de dygtigste, til dem hørte *Midde* og Sine Madsen.

Blans følte af de andre to byer at ligge noget afsides, og man beskyldte beboerne for at være mere gammeldags. Og så var der det højst uheldige, at byen op til 1920 tilfældigvis altid havde én siddende i tugthuset; dette virkede i den grad tyngende på en blansinger, at han sagde, han var fra Ullerup!

Som man vil forstå, havde Blans intet at rose sig af, for de andre lagde ikke mærke til, at her var der kønnest. Her lå den lille herregård Ballegård med en stor park, mølledam og på en høj Ballegårds hvide mølle, og så endelig det bedste af alt, det blå Alssund. Vejen fra Ullerup ned til vandet er meget smuk. Hegnene er tætte og høje; hylden blomstrer med fin duft tidlig om foråret og efterfølges snart af de vilde blegrøde roser, senere ligger kaprifolier slængt hen over hegnene, og snart kan man plukke nødder og sortglinsende brombær. Men sådanne hegn hindrer blikket ud til åbent hav. Tror man et øjeblik, at *nu* må man kunne se langt, skuffes man af nye hegn. Allerede den danske malerkunsts far Eckersberg, der har tilbragt sin barndom i Blans, har lagt mærke til dette og mener, at disse hegn og vandet fremkalder 'en underlig følelse, en underlig higen efter noget, som jeg selv ej kunne forklare mig, blev mere og mere levende'. Det er en kendsgerning, at langt flere fra Blans end fra de andre to byer i tidens løb er udvandret eller taget til søs; af dem vendte dog flere tilbage, hjemstavnsfølelsen var for stærk. De blansingerbørn legede nede ved stranden, badede om sommeren og blev dygtige svømmere. To gange om dagen var der skibsforbindelse til Aabenraa og Sønderborg, og da der var en tre-fire km til jernbanestationen i Avnbøl, benyttede man ofte skibsforbindelsen til Sønderborg. Man kan stå nede på dampskibsbroen og se damperen sejle om Varnæshoved til Aabenraa eller se en forsvinde ned gennem Alssund til Sønderborg. Søen trækker blikket med sig hen over vandet, og tanken søger ud i den vide verden, bort fra måske trange kår til en bedre fremtid. Nu og da kom folk hjem fra 'Staterne' og fortalte om rige muligheder. Også Maria Madsen følte som barn en higen i sig ud i den store verden, men den ytrede sig anderledes hos hende end hos flertallet. Hun søgte efter en livsform, hvor det at hjælpe andre mennesker kunne realiseres. I religionstimerne i skolen, på møderne i hjemmet nævntes så ofte *næstekærlighed*, et tomt ord for så mange, men Maria Madsen blev klar over, at et sådant begreb skulle man selv person-

ligt virkeliggøre og fandt derfor ud af, at hun ville være læge. Da var hun tolv år. Enestående er det, at hendes forældre ikke modsatte sig det. Den mest trygge tilværelse var nemlig at tilhøre den velbjærgede bondestand, den hun netop tilhørte. Drengene skulle have en gård, og pigerne se at blive gift med en landmand, så var alt godt, priserne var konstante og inflation (det ord fandtes ikke dengang) kendtes ikke.

De toneangivende i byen var de store bønder. Når en gårdejer, man ikke kendte, nævntes, føjede man altid til, hvor mange tønder land eller heste han havde, så vidste man besked. Midde Madsens far havde en mellemstor gård på ca. 50 tønder land af den gode blansingerjord. Hun har aldrig været ude for økonomiske vanskeligheder, og det har utvivlsomt bidraget til at give hende en selvsikkerhed og naturlig optræden livet igennem.

Hun mente selv, at hun som ung havde nogle komplekser, fordi hun var af bondeslægt. Senere da hun klarede sig så godt, var hun stolt af det, kunne oven i købet kokettere med det! Ved et bryllup sagde hun således, da en proprietær ikke ville holde en tale, 'så må jeg en bondepige jo gøre det'. Da var hun for længst kendt i sygeplejerskekredse verden over.

Som alle andre sønderjyder skulle hun i tysk skole, da hun var seks år. Undervisningen foregik på tysk, og ofte kunne læreren ikke et dansk ord. I landsbyskolerne var der i regelen to lærere. Førstelæreren kunne næsten altid dansk og var oftest en tysksindet sønderjyde. Andenlæreren derimod kunne være sydfra og blev kun et par år, og pædagogikken var så viseligt tilrettelagt, at han skulle undervise børnene de første tre-fire år! Med undtagelse af de tre-fire religionstimer på dansk. Det er forbavsende, at børnene lærte så meget tysk, men sikre i sproget blev de aldrig. Maria Madsen hørte til de få, der lærte at tale tysk. Et åndehul under skolegangen var det at tale sønderjysk i frikvarteret på legepladsen.

Førstelæreren hed Caspersen, der i og for sig var en dygtig lærer, men han var trist og upersonlig, og Maria Madsen siger selv, at hun var bange for ham. Timerne begyndte med, at han sagde: Hände falten, hierher sehen (fold hænderne og se herhen). Alt det var en fremmed verden at komme ind i for børn, der hjemme levede i tryghed og harmoni. Denne tvangsundervisning, siger hun, gav børnene en helt forkert indstilling over for det nyttige i at lære fremmedsprog. Hertil kom så den direkte fortyskning ved for eksempel at prøve på at skabe begejstring for tysk historie.

Det var der særlig anledning til to gange om året: den anden september, den såkaldte 'Sedanstag' til minde om sejren i den fransk-tyske krig 1870/71. Endnu bedre lejlighed var der til det den 27. januar; da havde 'der Kaiser' (Wilhelm II) fødselsdag. Myndighederne forventede, at eleverne den dag stillede i finere tøj. Det gjorde kun de ganske få tysksindede. En lille blansingerpige havde fået nye træsko og ville have dem på den 27. En ældre søster sagde: 'Tager du dem på, tror man, at du er tysk'. Det gjorde det let at vente med at fremvise de nyanskaffede til dagen derpå. Da Caspersen efter 1920 var rejst sydpå, korresponderede Maria Madsen med ham, hun på dansk, han på tysk.

Et lyspunkt var der. Hun fortæller: 'Der er dog en enkelt ting ved min barndoms skole, som jeg med årene bliver mere og mere taknemmelig for. Det er de gode digte, salmer og sange, vi lærte udenad. De sidder fast og er en rigdom, man til stadighed kan øse af. Da jeg sidste år sad i den tyske lutherske kirke i Jerusalem, viste det sig, at den salme, vi sang: 'Gott des Himmels und der Erden', på dansk 'Himlens Gud og Drot på jorden', kunne jeg udenad – og den har bestemt ikke været i mit hoved siden 1914. Det var en oplevelse, for hvilken jeg sendte skolen derhjemme en venlig tanke'.

Hun mener selv, at hun har haft stort udbytte af hjemmeundervisningen i de lange vinteraftener. 'Fars felt var historie og dansk retskrivning. Mor lærte os danske salmer og sange. Mange af de af Tyskerne forbudte sange kunne vi udenad. Karlene og pigerne gav deres besyv med. Men undertiden var de elever, som vi. En af karlene, der lærte fuldstændig dansk retskrivning, fik endda fars sjove snørkler på de store bogstaver i tilgift!'

Disse aftener var en idyl, der gav ro og tryghed i sindet. Var der et øjebliks stilhed, hørtes petroleumslampens ganske svage susen. Kun ved højtidelige lejligheder serveredes kaffe; man 'nøjedes' med æbler og pærer. Æblerne blev ofte stegt henne på kakkelovnen, og de udbredte en fin duft i stuen. Med visse mellemrum forlod karlen stuen for at fodre hestene. Undervisningen krydredes af morsomme historier – fortælleglæden har altid været stor på Sundeved. Særlig festligt var det, når 'farfar', gamle Mads Madsen, kom på besøg ovre fra Als. Han havde været med i de to slesvigske krige, kunne fortælle om det, og han havde været i Sønderborg den dag, da Wilhelm I havde været der efter 1864, og det store flertal demonstrativt i foragt havde vendt ryggen til! Disse besøg sammen med krigergravene på Ullerup Kirke-

gård og de mange andre strøet rundt i det minderige Sundeved gjorde, at historien kom ind i Maria Madsens liv, noget hun atter og atter vendte tilbage til. Og så sang man danske salmer og sange, mange der nu føles som sentimentale for eksempel 'Slesvig, vort elskede omstridte land'. Maria Madsen blev aldrig helt frigjort for denne sentimentalitet.

Hun var en glad pige og tyngedes næppe af modgang. I skolen sad hun øverst, og med lyst deltog hun i leg. Og da der er tale om piger, legede man hyppigt 'kost' (bryllup). Det foregik i aftægtets lysthus. Et gammelt gardin var brudesløret, og selvfølgelig var Midde præst, derfor måtte hun tale højdansk, det vil sige det nordslesvigske præstedansk, hvor for eksempel to ord som *sagde* og *sagte* udtaltes ens og *Gud* og *bud* Gu og bu ('di ti bu'). Man sang passende salmer, og et 'krustof' (blomster i vase) stod på bordet. Festmiddagen bestod af gulerødder, som gnaskende fortæredes efter vielsen.

Efter 1900 fik Ullerup en kapellan der fremkaldte en åndelig vækkelse i sognet hos ganske få. De fleste var nemlig trofaste mod det, den almindelige lutherske kirkes kristendom gav dem, og så hørte Sundeved til de egne i Sønderjylland, der var udpræget grundtvigsk orienteret; mange gårdmænds børn havde været på efter- eller højskole.

Kapellanen var den kendte pastor Mahler, der senere blev præst i Vivild. Gennem ham fik Maria Madsens forældre et virkeligt personligt gudsforhold, og de sluttede sig til Indre Mission. Pastor Mahler var en mærkelig blanding af mildhed og strenghed. Fra prædikestolen kunne han tordne imod dem, som han mente glemte at helligholde hviledagen.

Men pastor Mahler kunne også vise mildhed, især mod børn. Ved juletid inviterede han en del til juletræsfest i Kapellanboligen. Han legede med dem, sang julesalmer, fortalte smukt om Jesusbarnet i krybben og uddelte godter. Om sommeren holdt han friluftsmøder på en lille græsmark omgivet af skov, der tilhørte Andreas Madsen. Utallige møder er blevet holdt i Maria Madsens hjem, og taleren var ofte pastor Mahler.

Forældrenes tilknytning til Indre Mission gjorde, at de kom i kontakt med KFUM i København, og derfor fik de ofte besøg af danske studenter og andre turister. Engang kom der 27, som blev indkvarteret i aftægtet. Til gengæld blev Middes far og mor inviteret til København. At folk rejste så langt, blev borte flere dage, var noget helt ualmindeligt dengang; mange, der godt havde råd

til det, nåede det aldrig. En gammel aftægtsmand, de havde boende, advarede med at sige, at de skulle blive hjemme og passe deres kram! Efter hjemkomsten kunne de ordentlig fortælle om turen. De havde set rådhuset, Glyptoteket, Rosenborg, og på Grøndalssletten havde de hørt Olfert Ricard tale. Da de var der, døde Frederik VIII, og på Amalienborgs Slotsplads oplevede de, at Christian X blev udråbt til konge, Genforeningskongen!

Om foråret 1914 blev Maria Madsen konfirmeret hos pastor Jebsen i Ullerup Kirke, og lige efter rejste hun og en veninde til Børkop Efterskole. Forstanderen hed Frederik Thomsen, han var sønderjyde fra Flensborgegnen og det prægede hans historietimer, og hun mødte her den samme fædrelandskærlighed som i hjemmet. Også hans syn på kristendommen var det samme: et personligt Gudsforhold. I Nordslesvig indgik fædrelandskærlighed og kristendom en snævrere forbindelse end i Danmark. Langt senere blev hun lærer på en grundtvigskpræget højskole. Derved blev hun mere frigjort – noget der var mere i overensstemmelse med hendes natur.

Da hun var i Børkop, foretog hun i pinseferien en cykletur til Skamlingsbanken, hvorfra man kan se ned over Sønderjylland. Det var i 1914 lige før den første verdenskrig, da Tysklands magtposition var på sit højeste. Indtil nu havde hendes danskhed været forældrenes, nu blev den hendes egen.

Da hun kom hjem fra Børkop, udbrød krigen. Hendes far blev indkaldt og året efter også hendes ældste bror; han døde senere på et lazaret i München.

Krigen hindrede hende foreløbig i at læse til læge, derfor tog hun plads i huset. Om det fortæller hendes veninde Anna Christiansen fra Philipsborg, at 'skønt Middes hjem var indremissionsk, kom hun at tjene i to grundtvigskprægede hjem, og hun ville gerne til møde i Sottrup Forsamlingshus. Engang sagde hun til mig: "Ja, jeg er med alle steder, hvor der er en kat, der stikker halen i vejret".'

Det ene af de to hjem, hvor hun tjente, var hos Johan Andresen i Ullerup. Konen, Marie Andresen, var en søster til H. P. Hanssen, Nørremølle. Om eftermiddagen, når de sad hyggeligt inde i stuen, kunne hun ordentlig fortælle morsomme historier, altid nationalt farvet, hun besad de samme store fortælleevner som sin berømte bror.

Men trods krigens fire lange år opgav hun ikke at ville læse til læge. I 1919 om foråret rejste hun til Haslev Gymnasium, og i

løbet af de par måneder til sommerferien arbejdede hun så energisk, at hun kunne flyttes op i 4. mellem, og året efter fik hun mellemskoleeksamen, som dengang var en forudsætning for at kunne komme ind på et gymnasium.

Maria Madsen havde let ved at falde til på gymnasiet, og mellem hendes far og rektor Carl A. Olsen opstod et nært venskab. Carl A. Olsen og hans kone besøgte ofte Blans. På den måde bevarede Maria Madsen kontakten med Haslev, også efter at sønderjyden Peter Kæstel havde afløst Carl A. Olsen som rektor.

I 1920, genforeningsåret, var alt forberedt til, at Sønderborg kunne få sit første danske gymnasium, så lige efter sommerferien kunne hun optages i første gymnasieklasse. Hun var da tyve år og i udvikling langt forud for de andre i klassen, der var indtil fem år yngre, så da der var gået en måned eller så, blev hun uden videre flyttet ind i II G.

Maria Madsen cyklede hver dag til og fra skole; kun sne og meget dårligt vejr fik hende til at tage toget fra Avnbøl. I begyndelsen havde hun lidt svært ved at falde til i klassen, men hendes – i god forstand – selvsikre optræden og naturlige væsen gjorde, at hun hurtigt overvandt alle vanskeligheder og kom i god kontakt med klassens to andre piger og også drengene. I de mange år, der er gået siden da, har hun indtil sin død været den mest aktive til at bevare og styrke venskabet og sammenholdet mellem klassekammeraterne.

I 1922 blev hun student, deltog med lyst i studenterfestlighederne, og efter sommerferien rejste hun til København med det faste forsæt at ville studere til læge for at realisere den form for næstekærlighed, hun allerede som barn havde fundet frem til. Efter et par års forløb opgav hun imidlertid lægestudierne, da hun, efter eget udsagn, følte, at hun skulle lære for meget af det krævede stof udenad. Derefter meldte hun sig ind på Bispebjerg for at uddannes til sygeplejerske.

Men hun følte sig altid intimt tilknyttet Blans. Efter forældrenes død var søsteren Sine hendes faste tilhold. De to søstre supplerede hinanden på bedste måde. Sine tog imod de mange gæster, og Midde tog hende med ud på rejser til London, Paris, Rom og Jerusalem; det var et stort tab for Midde, da Sine allerede døde i 1967.

Naboerne glædede sig til, at Midde kom hjem til Blans. Havde hun gæster med, tog hun dem med over til naboerne for at de

kunne se, hvordan man boede i Danmark, og de glædede sig til at høre hende fortælle.

Sin 70 års fødselsdag holdt hun i Blans, så naboer og venner kunne være med. Hun lagde stor vægt på at kunne vedblive med at tale et uforfalsket blansingermål og ønskede selvfølgelig at blive begravet på Ullerups Kirkegård.

En oldfrue, Maria Madsen mødte i Detroit i Amerika, så helt rigtigt, da hun sagde til hende: 'You can take the girl from the country, but you can never take the country from the girl'. (De kan tage pigen ind fra landet, men De kan aldrig tage landet fra pigen).

Maria Madsen satte stor pris på det hvide kaffestel med dannebrogsflag, fordi dette stammede fra tiden før genforeningen, hvor det var forbudt at flage med Dannebrog.

FRA DE SIDSTE TI ÅR

af Jørgen Larsen

Det begyndte i oktober 1964, og stedet var London – nærmere bestemt pladsen lige foran Det nationale Portrætgalleri ved Trafalgar Square. George Framptons statue af sygeplejersken Edith Cavell fængslede mig rent umiddelbart, men hvem Edith Cavell var, og hvad hun havde udrettet, anede jeg intet som helst om. Og at hun i Danmark havde en stor beundrer i Maria Madsen, vidste jeg lige så lidt, eftersom hun og jeg aldrig havde truffet hinanden.

Edith Cavell blev ikke desto mindre den direkte anledning til et virkeligt venskab mellem Maria Madsen på den ene side og min kone og mig på den anden. Det følgende år (1965) var nemlig hundredåret for Edith Cavells fødsel. Den anglikanske præst ved London Hospital Medical College dr. A. E. Clark-Kennedy udsendte i den anledning en ny levnedsskildring af hende, og på basis af denne, der bærer titlen *'Edith Cavell, Pioneer and Nurse'*, skrev jeg en artikel i 'Kristeligt Dagblad' med det resultat, at jeg et par dage efter modtog et brev fra Maria Madsen.

Trods sin kortfattethed viste dette sig at være særdeles karakteristisk for hende. Thi vel var den primære hensigt at spørge, om hun måtte benytte artiklen i 'Tidsskrift for Sygeplejersker', hvor den blev offentliggjort den 15. februar 1966, men samtidig præsenterede hun sig selv med nogle få linjer og alligevel på en sådan måde, at man med det samme syntes, at det menneske havde man da kendt både godt og længe.

Maria Madsen skrev bl. a.: *'Mit arbejde fører mig én gang årligt til London, og jeg går altid hen til den smukke statue – især dog for at læse indskriften. Den har gjort dybt indtryk på mig. Jeg er vokset op i et sønderjydsk hjem under 1. verdenskrig – og da har hendes ord specielt bud til én'.*

Indskriften, som Maria Madsen hentyder til, og som således

også siger noget afgørende om hendes egen indstilling, lyder: *'Fædrelandskærlighed er ikke nok; jeg har ikke lov til at nære had eller bitterhed imod nogen'* – ord, som Edith Cavell havde læst i Thomas a Kempis' *'Kristi Efterfølgelse'*, der havde været hendes andagtsbog i fængslet, inden tyskerne henrettede hende i 1915 på grund af hendes illegale flygtningearbejde i det af dem besatte Belgien.

Da Maria Madsen det følgende forår glædede os med et besøg i Svendborg, hvor jeg var sognepræst ved Vor Frue Kirke, var hendes første spontane replik, da hun trådte ind i dagligstuen: *'Nej, sikke et dejligt chatol, De har dér'*. Og da vi en rum tid senere havde fundet ud af, at hun var fra Blans, kom det festlige øjeblik, hvor jeg kunne pege hen på chatollet og sige: 'Det er også fra Blans. Det er en arv efter min morfar, der hed Niels Beck'. Og så kan det nok være, der kom rigtig gang i samtalen. Min morfar havde tidligt mistet sin far, og moderen var blevet gift igen i et andet sogn. Det hele havde været meget småt og fattigt. Allerede syv år gammel måtte han ud og tjene. Faktisk var det et emne, han nødigt havde berørt, hvorfor jeg kun fra hans dåbsattest kendte navnene på mine oldeforældre. Maria Madsen var imidlertid med det samme fyr og flamme. Hendes slægtshistoriske sporsans var vakt. *'Nu rejser jeg hjem til Blans og undersøger sagen'*, lovede hun.

Og det løfte holdt hun – selvfølgelig. Og på en måde, der igen siger noget om hende selv. Allerede i juli kunne hun skrive: *'Jeg nævnte det for en af mine skolekammerater, en landmand 66 år. Da gik der et lys op for ham. Hans svigerfar Chr. Thomsen her fra byen, en af de mange hernede, der var mestre i at fortælle, havde fortalt, at der var en syg mand i Blansskov, der hed Beck. (Han har formodentlig haft tuberkulose). Dengang var man jo overtroisk – han boede ved siden af Chr. Thomsens skov. I skoven havde han spaltet en ung eg så meget, at han kunne klemme sig igennem og sagt til Chr. Thomsens folk, at nu måtte de ikke fælde den, for hvis den groede sammen, blev han rask. Og det kan næsten kun være det lille landsted, der ligger op til skoven. Vi skal forbi det, når vi skal ud til vor skov, så vore forgængere har nok kendt hinanden'*.

Brevet har følgende karakteristiske, men tillige vemodige fortsættelse: *'De skal altså komme herned engang. Men – tænk min eneste kære søster, som jeg delte aftægtshuset med herhjemme, og jeg var sammen med på rejsen til det hellige land, blev pludse-*

lig syg, da hun kom hjem til Blans ... Vor eneste trøst er, at hun selv er meget gudhengiven og rede til at dø'.

Søsterens sygdom og død bevirkede, at vi først nåede til Blans et års tid senere. Men så gik turen også med det samme ud til Oldefars lille bindingsværkshus med de små ruder i Blansskov. Det tilhørte nu en af Maria Madsens medkonfirmander Nikolaj Ernst, der modtog os med ægte sønderjydsk gæstfrihed.

I bryggerset var der indmuret et gammelt og meget medtaget vægskab. Maria Madsen måtte have bemærket mine lange øjne. Thi hendes første ord, da vi igen sad i bilen, lød: *'Det skab vil De vist meget gerne have. Jeg skal se, om jeg ikke nok kan klare det for Dem'.* Og det gjorde hun, så skabet nu hænger i mit studereværelse, smukt og nænsomt restaureret, idet det kun har været malet og dekoreret én gang før. Det bærer årstallet 1796. Så hvorfor ikke frimodigt gå ud fra, at det er et arbejde af H. W. Eckersberg, den kunstnerisk begavede landsbysnedker i Blans, faderen til den store guldaldermaler C. W. Eckersberg? Under alle omstændigheder vil det alle vort livs dage være os et smukt minde om vor kære og djærve sønderjydske veninde.

Og så måtte Maria Madsen atter til Svendborg – nu ikke mere som formand for Dansk Sygeplejeråd men som taler i Sønderjydsk Forening ved afstemningsfesten den 10. februar 1969. Der var stuvende fuldt hus i 'Hotel Svendborg'. Og hvor hun tog os alle om hjertet ved det personligt engagerede vidnesbyrd, hun aflagde om sit danske og kristne barndomshjem i Blans! Hun fortalte også om den tyske præstedatter fra Roager, fru Charitas Lindemann, født Bischoff, der ved afstemningen var kommet rejsende nede fra Altona for at stemme dansk i modsætning til hele sin familie, og som senere som enke slog sig helt ned i Danmark – en livsskæbne, der lige til det sidste fængslede Maria Madsen stærkt. Vi blev tillige imponeret af hendes store viden om forbindelsen mellem Sønderjylland og Svendborg. Her hed forklaringen Prip – fader og søn, Rasmus Prip, den sidste danske garnisonspræst i Slesvig og siden sognepræst ved Svendborg Vor Frue Kirke, og især sønnen Einar Prip, Østerlandsmissionens stifter og pionermissionær. Der var fortælleglæde i stemmen, da Maria Madsen skildrede os Einar Prips udholdende forsøg på at få afleveret et brev til kejser Wilhelm II, da denne i Jerusalem deltog i indvielsen af Erlöserkirche. Brevets baggrund var, at to frimenighedskirker i Sønderjylland holdtes lukkede af de tyske myndigheder. Vi fik også at vide, hvordan Einar Prip flere gange

havde lagt dette anliggende frem for Gud i bøn. Og så var det pludselig, som var vi også til gudstjeneste på 'Hotel Svendborg'.

I denne sammenhæng må Østerlandsmissionen nævnes. Her var hun nemlig en lang årrække medlem af bestyrelsen indtil 1969 – den sidste periode endog som næstformand. 'Hun var et menneske, hvem meget var betroet, og af hvem der derfor også krævedes meget. Men hun opfyldte kravene og har i ØM sat sig et minde, der vil blive værnet i taknemmelighed'. Sådan lyder Maria Madsens eftermæle i bladet 'Evangeliet til Islam', maj 1974.

Hermed er vi midt inde i Maria Madsens nationale og kristelige indsats, der førte hende rundt i det ganske land. Hun elskede selv at være undervejs og være midt imellem mennesker, og nu hvor hun ikke længere rejste på Dansk Sygeplejeråds vegne, men som pensioneret havde hele tiden for sig selv, var det hende en glæde, at der kom bud efter hende fra næsten alle sider, hvor der holdes folkelige og kristelige møder – herunder ikke sjældent fra Sydslesvig. Og hun så stort på, om det var missionsfolk, grundtvigianere eller bare folkekirkekristne, der indbød.

Hun kom og fortalte. *'Jeg holder ikke foredrag'*, sagde hun selv engang, *'jeg fortæller bare'*. Og vi har nok allerede under omtalen af Chr. Thomsen i Blansskov kunnet ane, at denne hendes medfødte evne til at fortælle yderligere var blevet udviklet gennem lytten til de mange i hjemstavnen, der 'var mestre i at fortælle'. Derfor kom hun heller ikke med noget detaljeret udarbejdet manuskript, men med en række huskesedler, hvor det igen ikke gjorde så meget, om de nu også lå i den helt rigtige rækkefølge. Hun kunne altid nå at få pointerne frem alligevel. Og hvor kunne hun ind imellem inspirere tilhørernes interesse ved at udbryde *'Nej, nu skal De høre!'* eller *'Tænk Dem bare!'* eller *'Nej, det må jeg altså fortælle Dem'* etc. Selvfølgelig vidste hun til sidst godt efter de mange års erfaring, hvad der gjorde sig særligt. Men hun spillede aldrig bevidst komedie. Det var altid sig selv, hun gav, og tit med en ligefrem afvæbnende åbenhed.

Og emnerne? Vi har allerede hørt, at et af dem måtte dreje sig om Sønderjylland. Et andet var Danmarks dronninger ned gennem tiden. Dem havde historikerne svigtet, syntes hun, så der var et virkeligt anliggende at tage op. Og når hun selv som ældre var så royalistisk, at hun en kold vinteraften ind under midnat kunne finde på at sætte sig på sin cykle og køre ind til Københavns Hovedbanegård bare for at få et glimt af den kongelige families afrejse, så var det indlysende, at det udelukkende var de

smukke og forbilledlige egenskaber hos vore dronninger, hun fortalte om. Dette var jo ikke forbundet med så mange vanskeligheder, når det f. eks. drejede sig om en personlighed som Karoline Amalie. Det var straks vanskeligere med Frederik den Syvendes gemalinde, grevinde Danner. Hun havde som bekendt en fortid som Louise Rasmussen, men stiftelsen i Jægerspris mildnede ligesom på denne. *'Og er det alligevel ikke morsomt'*, lød det, *'at Dansk Sygeplejeråd nu har til huse inde i Vimmelskaftet i netop den ejendom, hvor hun havde forretning som modehandlerinde'.* Mon ikke det for Maria Madsen var en af de helt store dage, da hun fik lov at præsentere sine dronninger på selve Frederiksborgmuseet?

'Mennesker jeg mødte' var et tredje tema, der lå lige for globetrotteren Maria Madsen. Endnu i efteråret 1970 var hun ude på en lang rejse, der førte hende ud over de to store verdenshave og *'hjem til jul over Hongkong og Thailand'.* Og når man både kunne se og høre og opleve så intenst som hun og kontakte alverdens mennesker aldeles uden hensyn til race, rang og stand, så måtte det blive til et næsten uudtømmeligt erindringens kildevæld.

Og endelig var der sygeplejens lysende skikkelser, hvis historie hun havde levet sig ind i i Rødkilde-årene. Og hvem kunne stå for hende, når hun hen over hovedet på al historisk kildekritisk sagkundskab suverænt slog fast, at nu var hun blevet klar over, hvem der havde været Danmarks første sygeplejerske? Jo, det var liden Kirsten, hr. Karls søster af Rise, som vi kender fra visen om dronning Dagmars død! Fortalte hun f. eks. om Florence Nightingale, gjorde hun beretningen levende ved at skildre sit besøg i det hospital, hvor den fine engelske frøken under Krimkrigens rædsler var blevet *'the lady with the lamp'.* Og var der i salen, hvor Maria Madsen stod på talerstolen, et bord med sygeplejersker – og det var der næsten allevegne – kunne hun vende sig direkte mod dem med ordene: *'Er I da ikke rigtig misundelige over, at jeg har fået lov at være dér?'*

Da min kone og jeg i 1970 flyttede til Helligkors Sogn i København, blev afstanden til Maria Madsens vinteradresse i Fensmarksgade 3 i Simeons Sogn kort. For vist var *'rigtig hjemme'* huset i Blans, men også som pensioneret befandt hun sig vel i hovedstaden i vintermånederne. Det var nemlig nemmest at bruge Københavns Hovedbanegård som udgangspunkt for de mange opgaver, den stadig overfyldte mødekalender vidnede om.

I København skete imidlertid også uheldet, som følgende brev fra Kommunehospitalet, dateret den 22. september 1973, vidner om: *'Nu sidder jeg her. En knallert kørte mig ned. Jeg var på cykle og uden skyld. Venstre ben er brækket i vristen. Jeg er blevet opereret uden at mærke spor – heller ikke bagefter. Ingen smerter, ingen narkosebesværligheder. De er dygtige. Men benet er i gips, og jeg må ikke støtte på det i 6 uger! Hvordan jeg skal klare mig med ét ben og 2 krykker, begriber jeg ikke. Jeg har sendt afbud til møder indtil midt i oktober. Var mest ked af det store husmorstævne i Egernførde. Men tog og trapper kan jeg ikke tage. Hvor længe de vil beholde mig, ved jeg ikke. Har eneværelse og får fin behandling i alle måder. Vi får nu noget for vores skat'.*

Og så kom Maria Madsen alligevel i gang igen. Thi energien og livsmodet var der ikke noget i vejen med. Men det var nu næsten for dristigt midt i den kolde årstid igen at sætte sig på den gamle cykle for at træne benet op. Og så var hun med det altsammen trods alt ved at føle sig lidt træt. *'Jeg har altid været meget taknemmelig for de mange hjem, der gæstfrit har åbnet sig for mig'*, sagde hun, *'men skal jeg rigtig rundt i landet igen, så må jeg nok bede om at få et hotelværelse, for jeg kan ikke fortsat holde til at tilbringe så mange ventetimer rundt på banegårdene. Det gør man jo, når man ikke vil volde sine værtsfolk for megen ulejlighed. Synes De ikke godt, jeg kan være det bekendt, når jeg bare skal have mine udgifter dækket og ikke tjene på det?'*

Maria Madsen skulle have været vor gæst i marts (1974) sammen med biskop Halfdan Høgsbro, der i sine år som sognepræst i Sønderborg havde haft forbindelse med hjemmet i Blans. Men først blev han indlagt på Sct. Lukasstiftelsen, og så blev det pany Maria Madsens tur til at komme på sygehuset. Tilsyneladende var hun kommet godt over hjertetilfældet, da vi besøgte hende. Hun var så lykkelig over, at Gerda og Mads hjemme fra gården havde været der den foregående dag med mange hilsener fra deres døtre. *'Men det er jo en påmindelse, jeg har fået'*, sagde hun flere gange alvorligt, og hele måden, hun tog det på, vidnede tydeligt om, at hun også med sine 74 år var barn af de forældre, der i hendes første barndomsår og med hendes egne ord var blevet *'regulært omvendt'* ved den unge pastor Magnus Theodor Mahlers forkyndelse i Ullerup Kirke og rundt i sognets hjem. Og det med påmindelsen var jo rigtigt nok. Få dage efter afgik Maria Madsen ved døden.

MARIA MADSEN SOM LÆRER – SOM KOLLEGA OG SOM GOD VEN

af Inger Gøtzsche

Mit første indtryk af Maria Madsen stammer fra genforeningsdagen den 15. juni 1920, hvor hun sammen med rektor Carl A Olsens datter afslørede mindestenen i Haslev Gymnasiums skolegård. Selv om jeg kun var elev i 2. klasse og ikke havde megen forståelse af, hvad det var, man fejrede, så var jeg dog klar over, at der var noget usædvanligt ved den sønderjyske pige, som rektor Olsen så ofte talte om, og som nu havde fået denne særlige opgave. Lidet anede jeg dengang, at jeg senere skulle have det privilegium at have hende som min første sygeplejelærer, som kollega og – ikke mindst – som god og trofast ven gennem et langt liv.

Efter sin studentereksamen læste Maria Madsen først medicin et par år, men gik derefter over til sygeplejen – et valg hun aldrig fortrød. Da hun var færdig med sin uddannelse på Bispebjerg hospital blev hun hurtigt – på Charlotte Muncks opfordring – ansat som instruktionssygeplejerske. Hun var en glimrende underviser i anatomi og fysiologi, der nok kunne holde selv søvnige nattevagtselever vågne. Hvem husker ikke hendes livfulde forklaring på bughindens mysterier, når hun ivrigt demonstrerede med sit hvide langsjal? Var man på børnehospitalet Fuglebakken eller på Blegdamshospitalet, kunne man jo ikke overvære lægetimerne på Bispebjerg, men havde til gengæld den fordel, at Maria Madsen kom ud og gav disse timer – det var mindst lige så lærerigt og samtidig så hyggeligt. Man kunne føle sig lidt uden for begivenhedernes centrum, når man ikke var på B. B. H., men hendes besøg rådede i høj grad bod herpå.

Da Rødkilde Højskole i 1936 blev forskole for sygeplejeelever, blev Maria Madsen ansat som forstanderinde og havde her 10 lykkelige og indholdsrige arbejdsår. Det betød nye fag og opgaver. Lægekunstens og specielt sygeplejens historie blev et område, der fik hendes voksende interesse. Det var særlig personer med indflydelse langt ud over deres egen tid, der inspirerede hen-

de. Mange vil aldrig glemme hendes timer om 'de romerske matroner', heriblandt Fabiola, om Vincent de Paul og de barmhjertige søstre, om Frans af Assisi, Elisabeth Fry og mange andre. Hendes etiktimer var jordnære, krydret med de herligste oplevelser fra egen og andres elevtid, og samtidig rummede de en dyb personlig opfattelse af det ansvar, der altid må være en elevs eller en sygeplejerskes, så disse timer – præget som de var af hendes kristne livssyn – blev til en vældig udfordring for tilhørerne.

Hun trivedes på Møn, hvor oplevelsen af den danske folkehøjskole her på det historiske Rødkilde, Frede Bojsens gamle skole – og det gode samarbejde med forstanderparret Ulla, Frede Bojsens datter, og Vagn Møller blev i højeste grad berigende. Året før ansættelsen på Rødkilde havde mødet med Frank Buckmann og Oxfordgruppen betydet en åndelig fornyelse hos hende, der gjorde hende meget modtagelig for værdierne i det grundtvigske miljø, hun nu var kommet til, uden at der derfor gik skår i hendes loyalitet over for den åndelige arv, hun havde med sig fra sit indremissionske hjem. Hendes kendskab og kærlighed til danske salmer og sange blev betydeligt forøget ved flittig brug af højskolesangbogen. Den fulgte hende siden som en god ven, og i årenes løb har hun hjulpet mange til at få øjnene op for denne danske kulturskat. På hyppige cykleture nød hun den dejlige mønske natur, og hun var en velkommen gæst både alene og nogle steder endda med hele elevflokken hos de venlige naboer.

Oplevelser og erfaringer i disse Møns-år blev til kilder, som hun stadig kunne øse af både i sin tid i Dansk Sygeplejeråd og i sine sidste aktive pensionistår. Da jeg i den sidste påske, hun skulle opleve, sad hos hende på Lukasstiftelsen, og vi lige havde læst en af hendes yndlingssalmer, Grundtvigs 'Påskeblomst, hvad vil du her –', talte hun igen om, hvor de år på Rødkilde dog havde været en rigdom i hendes liv.

Det var på Rødkilde, jeg oplevede hende som kollega, da jeg ny og uerfaren kom dertil i 1940. Maria Madsen havde den for en leder meget værdifulde egenskab: at hun havde tillid til sine medarbejdere og mente, at i et samarbejde havde hver enkelt sit personlige bidrag at give. Man fik hjælp, når man bad om det, men fik ellers lov til selv at arbejde med opgaverne.

Da hun i 1941 blev formand for Dansk Sygeplejeråd, måtte hun være borte fra skolen som regel fra tirsdag morgen til fredag eftermiddag og følgelig også have færre timer. Men ingen elever glemmer vist den time fredag eftermiddag, hvor der ganske vist

stod hygiejne på skemaet, men hvor de sidste dages oplevelser med mennesker og fra de efterhånden mere og mere ubekvemme rejser i besættelsestiden optog største parten af timen. Og vi lærere skulle nok sørge for at holde fredag aften fri til samvær enten inde i forstander Møllers hyggelige dagligstue eller hos hende selv.

I 1946 måtte hun tage afsked med Rødkilde, da formandshvervet krævede hele hendes tid, men det forblev en stor glæde for hende at komme på besøg, og til sin død var hun medlem af højskolens bestyrelse. Da anden verdenskrig var slut, begyndte udenlandske sygeplejersker igen at komme til Danmark. I det første år var det udmarvede norske, hollandske og finske sygeplejersker, der kom 'på græs' på Rødkilde. Senere hen kom andre udenlandske kolleger på besøg, og hun nød rigtigt, at de både skulle lære en dansk folkehøjskole at kende og erfare noget om, hvorledes sygeplejeforskolen var integreret i denne. For elever og lærere på skolen bidrog det på festlig måde til øget forståelse af det nordiske og internationale samarbejde.

Hun mistede aldrig sin interesse for hverken Rødkilde eller Testrup eller de øvrige sygeplejehøjskoler, men forsøgte at komme til hvert elevhold både i sin formandstid og til sit sidste leveår. Hvad Ingrid Kaae fortæller i sin artikel fra Testrup Højskole om disse velkomne besøg, kan vi bekræfte fra de andre højskoler.

Maria Madsens interesse for de danske dronninger voksede sig stadig større med årene, og hun holdt navnlig af at beskæftige sig med dem, der var banebrydende for ideer, der førte til forbedringer i samfundet. Særlig højt hos hende stod dronning Caroline Amalie og dronning Louise (Christian den 8.s og Christian den 9.s dronninger), der medvirkede til fornyelsen af sygeplejen i Danmark gennem oprettelsen af Den danske Diakonissestiftelse i 1863. Også det nulevende kongehus fulgte hun med meget stor interesse. I kongresberetningen fra den 10. kongres for Sygeplejerskernes Samarbejde i Norden 1958 kan man læse hendes hjertelige velkomst og tak til dronning Ingrid, der som kongressens protektrice holdt selve åbningstalen. Interessen for de danske dronninger var kædet sammen med en stor respekt for deres embede og person og var i dyb samklang med et vidsyn i Maria Madsens egen personlighed. Ved Dansk Sygeplejeråds 50 års jubilæum i 1949 var hun vært ved flere festligheder, blandt andet ved et stort møde i Odd Fellowpalæet, hvor dronning Ingrid deltog. Billedet på side 20 stammer herfra.

Et af Maria Madsens mange karakteristiske træk var hendes store interesse for antikviteter, ikke just for de ting, der går til svimlende høje priser på auktioner, men ting, som havde en historie, f. eks. porcelæn med billeder eller monogrammer af forskellige kongelige personer, eller kopper, fade og tallerkener af sønderjysk oprindelse. Hun satte bl. a. stor pris på det hvide kaffestel med dannebrogsflag, fordi dette stammede fra tiden før genforeningen, hvor det var forbudt at flage med Dannebrog. Men flag på pibehoveder, kopper, sukkerskåle etc. var en stilfærdig demonstration af den dansksindethed, som ingen tyske gendarmer kunne stille noget op imod. Livet igennem bevarede hun en stor pietet over for tingene hjemmefra. Når hun i København havde besøg af sønderjyske venner, skulle de bruge kopper og æggebægre med billede af Ullerup kirke, og kager blev ofte serveret på fade med 'de sønder..... piger'. Sine første par kopper fik hun allerede i en alder af kun 12 år. Hun havde beundret dem hos husbestyrerinden hos den gårdejer, som Andreas Madsen købte gården af. Det var 4 par Lustrekopper med brombærmotiver, og de vedblev livet igennem at være af særlig værdi for hende.

Mangfoldige gange har hun hjulpet kolleger og venner med at finde ting, som de samlede på. Hun var en god kommissionær, som kunne skaffe låg til en sukkerskål, fade eller glas til et bestemt stel, porcelænsfigurer af sygeplejersker etc. Hun elskede at gå på opdagelse i antikvitetsforretninger og marskandiserbutikker, når hun som formand eller senere som pensionist kom rundt til de fleste danske byer. Og ligeså på udenlandsrejser. En god ven skrev fra en tur i Paris, at 'naturligvis krydsede vi gaden ustandseligt for ikke at gå glip af et eneste antikvitetsvindue.' Man genkender situationen, hvadenten man har været sammen med hende uden for landets grænser eller bare har gået tur i Ryesgade eller det indre af København.

Maria Madsen var umådelig gæstfri, og både hendes lejlighed i København og hendes hjem i Blans blev flittigt brugt og endda rundhåndet lånt ud, når hun ikke selv var der. Men med hende selv som værtinde havde man ikke blot et godt og fornøjeligt samvær, ofte blev det også til en time i historie, når man så rundt på dronningebillederne og fik beretninger om dem, når hun fremviste minder fra sine mange rejser eller fra sin sønderjyske barndom og ungdom eller med stolthed foreviste general Schleppegrells seng. Og hun var en inciterende guide for danske og udenlandske venner både rundt på Sundeved og Als og i København og omegn.

Til gengæld for sin egen gæstfrihed oplevede hun også på sine mange rejser i tilgift til sine officielle pligter som DSR.s formand at være en velkommen gæst både privat hos kolleger og disses familie og hos danskere bosat i udlandet.

I efteråret 1970 var hun på en begivenhedsrig jordomrejse sammen med Marie Odgård, tidligere mangeårig næstformand i DSR og netop fratrådt som forstanderinde på Bispebjerg hospital. Turen gik over Nordpolen med første stop i Los Angeles, hvor de blev hjerteligt modtaget af Peter Becks datter.

Dernæst over Hawaii til New Zealand, Australien, Hong Kong og Thailand og hjem kort før jul. Gennem breve, kort og beretninger har man fået et så levende indtryk af forholdene især på New Zealand, hvor det længste ophold fandt sted, at man nikker genkendende, når TV bringer en udsendelse derfra. Den storslåede natur virkede betagende på hende, hun nød at bade i de varme kilder, at forsøge sig som lystfisker og at flyve med farmeren David i hans fra krigen sammenflikkede maskine hen over sydøens sneklædte alper og græsgange med hans 2000 får. Fra en sejltur gennem en underjordisk hule fortæller hun: 'Over os var en kalkhvælving, der var tæt besat med tusinder af bittesmå lysende stjerner. Det skyldes små selvlysende orme, der kun findes her. Et betagende syn – og man tænker: Jeg tror på Gud Fader, den almægtige, Himmelens og Jordens Skaber. Det tænkte jeg også, da vi fløj over Grønlands indlandsis.'

Var naturoplevelserne store, så betød kontakten med mennesker altid endnu mere. Hun og Marie Odgård var gæster hos 2 kolleger og var ofte med dem ude i andre hjem, så 'vi har lært New Zealand at kende både udefra, indefra og fra luften. ... Afskeden var rørende. Naboer, venner og bekendte kom for at sige farvel, og vore værter og 3 andre familier fulgte os helt ud i lufthavnen.'

Også i Hong Kong og i Bangkok er kolleger værter, og hun skriver: 'vi bliver forkælede overalt.Vi sygeplejersker er vel nok priviligerede!' Hun tog det aldrig som en selvfølge at blive godt modtaget, skønt hun altid selv var så uhyre gæstfri. Hun oplevede intenst i det fremmede, men er samtidig rørende taknemlig over at få breve hjemmefra. Der var altid en lille del af hende, der længtes hjem, og hvor var hun lykkelig over midt i december igen at komme tilbage til Danmark, til gode venner og ganske særlig til at skulle holde jul med sine nærmeste derhjemme på gården i Blans.

Da Maria Madsen døde den 16. april efter kort tids sygdom, var det med en lommebog fuld af aftaler – og en liste over gæster både fra ind- og udland, der i sommerens løb skulle have besøgt hende i Blans. Hun blev standset midt i et virksomt liv – levende optaget af mennesker. Til bisættelsen den 19. april fra Sanct Lukasstiftelsen var kirken fyldt til sidste plads. Det blev en meget højtidelig stund med salmer, hun selv havde ønsket, med tale af pastor Johannes Jensen, som havde besøgt hende under indlæggelsen, og som hun kendte godt fra hjemegnen, og med mindeord af Dansk Sygeplejeråds formand Kirsten Stallknecht. Kisten, der var smykket med ridderkorset og det samme Dannebrog, som dækkede hendes fars kiste i 1951, blev båret til rustvognen af 8 af Sankt Lukasstiftelsens søstre i hvide uniformer. Dagen efter fandt begravelsen sted fra en helt fyldt Ullerup kirke. Som dagen før var der også her et væld af kranse og blomster, der fyldte midtergangen ned gennem kirke, våbenhus og vejen næsten helt hen til graven. Og igen dækkede Dannebrog og ridderkors kisten, mens et utal af påskeliljer fra landsbyhaverne i Blans smykkede kirken. Til de sidste vers af 'Frelseren er mig en hyrde god' blev kisten båret ud af sygeplejersker fra landshospitalet i Sønderborg.

Hun blev begravet ved siden af sin søster Sine – tæt ved kirkens nordvæg med de små mosaikruder og ikke langt fra forældrenes gravsted.

Et rigt menneskeliv var slut.

På stenen over hendes grav står der efter hendes eget ønske:

Tak for dagen, Han os oprinde lod,
for livet Han gav af døde.

SYGEPLEJERSKERNES FORMAND GENNEM 27 ÅR

Interview i Berlingske Tidende 5. maj 1968
ved Henning Ziebe

Sygeplejerskernes navnkundige Maria Madsen trækker sig nu tilbage efter i 27 år at have kæmpet for sygeplejerskernes sag med dygtighed, ildhu og entusiasme.

Hun blev i 1941 hentet fra Rødkilde Højskole, hvor hun var forstanderinde. Tidligere havde hun ikke haft noget med organisationsarbejde at gøre, men man anede, hvilke muligheder der lå i hende.

– *Det var et svært valg, men jeg har ikke fortrudt. Den morgen, da jeg vågnede efter at være blevet formand, følte jeg mig som en konfirmand med en alt for stor kjole, og jeg havde en masse mindreværdskomplekser.*

– Har De det endnu? – *Nej, de er væk!*

– Var det ikke i starten svært at stå fast over for de drevne forhandlere på den anden side af bordet?

– *Det er ikke svært at stå fast, når man er virkelig overbevist om, at man har ret.*

HATTEN FORKERT PÅ

– Går forhandlingerne stille af? – *Som regel! Første gang jeg havde en vanskelig forhandling, var jeg lige ved at tude. Senere har jeg oplevet, at jeg blev så vred, at jeg satte hatten forkert på, da jeg gik.*

– Mange års forhandlinger med delvis de samme mennesker rummer vel en fare for, at man bliver for 'sammenspist'?

– *For mit vedkommende er der sket det, at den gensidige respekt er vokset med årene, men vi er så sandelig ikke dus over bordet - vi holder på tonen.*

– Hvilken har været Deres største kvalifikation?

– *Mit jernhelbred. Jeg har ikke haft én eneste sygedag endnu, og når man er legemligt rask, følger det psykiske normalt med.*

Men jeg er da ikke i tvivl om, at tiden er inde til, at jeg bør gå. Selv om jeg stadig med lethed cykler til Stevns, kniber det alligevel at følge med i en række ting, og hvor jeg tidligere glædede mig til at tage fat på indviklede problemer, synes jeg i dag, at jeg er glad over, at jeg nu ikke skal i gang med de mange forestående, alvorlige forhandlinger.

– Har De handelstalent? – *En smule, måske.*

– Er De provo? *Nej, det har ikke været nødvendigt at være provo. Problemerne og sygeplejerskernes berettigede krav har i sig selv været tilstrækkeligt provokerende.*

– Har De truet med strejke? – *Jeg kan ikke fordrage strejker, men havde vi ikke i 1946 gjort alvorlig vrøvl, da lønningskommissionen snød os, ville vi ikke have haft den tilgang til faget, vi har i dag. Jeg husker fra de forhandlinger, at Knud Kristensen sagde: 'A tøws de' er anarki'. Vi har nået meget, men ikke nok. Dansk Sygeplejeråds dybeste forpligtelse er at sørge for fortsat tilgang. De kræver rimelig arbejdstid, anstændig løn og ordentlige ydre kår. I 1932 var mange sygeplejersker imod tanken om en 8 timers arbejdsdag, de var ikke tilstrækkeligt fagforeningsbevidste.*

– Men højskoleforstanderinden kunne godt beskæftige sig med fagforeningsarbejde?

– *Ja, mange sagde til mig, at det kunne en kvinde, der arbejdede inden for højskole, da ikke. Men det har aldrig generet mig, og selv om vi aldrig har fået vore ønsker helt opfyldt, er vi dog nået et stykke vej.*

– Er sygeplejerskerne svære at styre?

– *Nej, men efter at de er blevet gift, kan det være svært at styre deres mænd. Det irriterer mig, når en sygeplejerskes mandlige ægtefælle ringer og gør vrøvl over det ene eller det andet, og at han under samtalen spørger sin kone om rent praktiske oplysninger. Hvorfor i alverden kan sygeplejersken ikke selv ringe?*

– Kan De dermed ikke lide sygeplejerskernes mænd?

– *Jo, så sandelig. De er da særdeles værdifulde. Jeg har det indtryk, at de læser vort fagblad langt grundigere end deres koner, og at de er langt mere organisationsbevidste. Men koneme skal da opdrages til selv at kunne føre deres sag.*

– De har også fået mænd ind i Dansk Sygeplejeråds ledelse.

– *Ja, og det er vi meget glade for. Mænd hænger sig ikke i samme grad som kvinder i petitesser. Vi har et glimrende samarbejde med mændene.*

– Får Dansk Sygeplejeråds mænd ligeløn?

– *Naturligvis! For mange år siden nægtede en af hospitalsmyndighederne at ansætte en mand. Allerede da kæmpede vi for mændenes ligeberettigelse.*

– Kan De forestille Dem en mand som formand for Dansk Sygeplejeråd?

– *Ja, det kan jeg da, men så længe der er 38.000 kvindelige medlemmer og kun 100 mandlige, så skulle det da være mærkeligt, om lige netop én af de 100 var den bedst egnede til hvervet.*

PATIENTERNE

– Mændene er også trængt ind på sygestuerne.

– *Tidligere var den tanke ganske utænkelig. I dag ville vi ikke kunne undvære dem.*

– Der er også sygehjælpere.

– *Det samme gælder dem.*

– Drukner sygeplejerskerne ikke efterhånden mellem de mange nye grene inden for hospitalsgerningen?

– *Nej, da jeg i sin tid startede, udførte vi en masse ukvalificeret arbejde – rengøring osv. I dag er sygeplejersken mere den koordinerende og undervisende.*

– Hvad med patienterne?

– *Det kan selvfølgelig blive et problem, men sygeplejerskerne strider for at bevare kontakten med patienterne, den kan hverken de eller patienterne undvære.*

– Er Florence Nightingale glemt?

– *Absolut ikke. Den rigtige sygeplejerske vil altid findes. De ædles æt dør aldrig ud. En læge har engang sagt: 'Den rigtige sygeplejerske findes i dag, hun fandtes i går, og nye vil komme i de kommende år'. For sygeplejersken vil patientplejen altid være det vigtigste, og en rationalisering af hendes arbejdskraft vil give hende bedre tid til at tage sig af det væsentligste i hendes gerning, patienterne. Når en ung pige i dag vælger sygeplejegerningen, er drivkraften ønsket om at være noget for andre. Dette ønske får hun stadig opfyldt i rigt mål.*

'SVIGERMOR'

– Hvis De nu skulle vælge igen?

– *Så ville jeg vælge sygeplejerskegerningen.*

– Og organisationsarbejdet? – *Også det.*

– Det kræver - om man må sige det sådan - 'sin mand'.

– *Ja, jeg har ikke haft megen tid til andet end Dansk Syge-*

plejeråd. Jeg havde håbet, at jeg i mit otium kunne være noget for specielt 5-6 af mine nærmeste, som jeg holdt meget af, men nu ikke er mere.

– Og De siger farvel til 38.000, som De har været meget for.

– *Jeg står i dag over for det alvorligste sporskifte i mit liv, og det giver naturligvis alvorlige tanker. Men jeg har trods mange vanskeligheder og selvforskyldte fejl haft gode år, der vil bære ud over savnet af mit daglige arbejde.*

– Bliver De i bestyrelsen.

– *Det ville ikke være rigtigt mod min efterfølger Kirsten Stallknecht, at hun skulle beholde svigermor i huset.*

TALE VED BEGRAVELSEN FRA ULLERUP KIRKE

af N. H. Seedorff-Rasmussen

Mange sørger i dag over Maria Catherina Madsens død. Med sine 74 år var hun så levende og havde så travlt, at det forekommer os mærkeligt, at hendes liv nu er afsluttet.

Venner havde hun fået overalt, hvor hun færdedes i Danmark og uden for landets grænser, men med den dybe kærlighed, hun livet igennem bevarede til hjemstavnen, blev forholdet mellem hende og slægten, naboerne og vennerne her noget helt særligt. For dem herhjemme var og blev hun Midde Madsen. Blans og Ullerup sogn var nøglen til forståelsen af hende. Til sin død forblev hun den sønderjydske pige med de blå øjnes stærke blik.

Gennem ungdommens oplevelser under den første verdenskrigs personlige sorger og genforeningens lykkelige opfyldelse af slægtens håb var hendes sind blevet formet, så hun urokkeligt var rodfæstet i hjemmets sprog, tro, tradition og tankesæt.

I sin holdning til livet var hun måske ikke meget anderledes end mange fra den tid, men hun besad en levende evne til over for andre at gøre rede for, hvad det var at være en dansk sønderjyde, og selv om de, som nu er unge, måtte regne hende for gammeldags, kunne de meget vel blive revet med af hendes overbevisning og begejstring.

Hendes egentlige livsgerning blev arbejdet for at gøre sygeplejegerningen anset og anerkendt i vort samfund. Det har til tider været en kamp, men hvad hun ville, førte hun igennem. Nederlaget var utænkeligt for hende.

Hendes liv blev lykkeligt, og hun tog imod dets hændelser med taknemmelighed, – vel nok også med den undren, som melder sig, når eventyr viser sig at være virkelighed.

Glad var hun altid for at komme hjem, hjem til Blans og til denne kirke, som rummede de mange minder, og som hun ønskede skulle være smuk og god for den slægt, som færdes her.

Vi, som har kendt hende, vil ikke kunne glemme hende, men vi vil mindes hende med taknemmelighed.

Det forekommer naturligt ved Midde Madsens begravelse at nævne det ord af apostelen Paulus: 'Ved Guds nåde er jeg det, jeg er, og Hans nåde mod mig har ikke været forgæves.' I en sådan livsholdning er der plads for såvel myndighed som ydmyghed og troens tillidsfuldhed. Og ordet NÅDE, som er Guds største gave til mennesker, er det store hovedord for enhver af os.

Og når hendes liv nu er afsluttet, og vi fører hende ud på kirkegården, da er det dette ord, der vil være fredens og det evige livs tegn for hende som for os alle.

DATA

Maria Madsen blev født 30. marts 1900 i Blans, Sundeved, der dengang hørte under Tyskland.
Efter studentereksamen fra Sønderborg statsskole i 1922 påbegyndte hun de medicinske studier og tog forberedelseseksamen i 1923.
Hendes interesse for sygeplejerskegerningen vaktes tidligt, og i 1925 påbegyndte hun sygeplejerskeuddannelsen på Bispebjerg hospital under forstanderinde Charlotte Munck.
Efter uddannelsens afslutning virkede Maria Madsen som instruktionssygeplejerske på Bispebjerg hospital indtil 1936. I dette år omdannedes Rødkilde højskole til forskole for sygeplejeelever, og Maria Madsen beklædte hvervet som forstanderinde frem til 1946, da de organisatoriske opgaver i Dansk Sygeplejeråd tog al hendes tid.
I 1940 valgtes Maria Madsen til næstformand i Dansk Sygeplejeråd, og året efter overtog hun formandsposten efter Elisabeth With. Denne post beklædte hun, indtil hun i 1968 trak sig tilbage for at give plads for nye og unge kræfter.
Som følge af sin formandspost beklædte Maria Madsen mange tillidsposter i foreninger, som Dansk Sygeplejeråd har tilknytning til, og både nordisk og internationalt var hun en kendt skikkelse.
Maria Madsen sad i FTF's forretningsudvalg i perioden 1952-1968, altså helt fra Fællesrådets start.
I styret for Sygeplejerskers Samarbejde i Norden sad hun som repræsentant fra 1946 til 1966, heraf som formand 1954-58.

Maria Madsen var æresmedlem i de 4 nordiske sygeplejerske-organisationer:
Finlands Sjuksköterskeförbund
Hjukrunarfelag Islands
Norsk Sykepleierforbund
Svensk Sjuksköterskeförening
samt i
Sjukskötarskeföreningen i Finland.
Ved sin afgang fra DSR's formandspost blev Maria Madsen hædret som Ridder af 1. grad af Dannebrog.

Udgivet med støtte fra
Dansk Sygeplejeråd

PRO
PUBLIKATIONER

ISBN 87 85192 06 6